1878	»	»	»	»	120
1879	»	»	»	»	1960

Թուրքիոյ մէջ Պրպտուտան ընկերութիւնեան գտած ընդունելութիւնը խիստ քաջալերական է թէ՛ ընկերութիւնեան համար, և թէ՛ մեր Թուրքիոյ ապագային համար, որպէս՝ մեր Թուրքիոյ ապագային ուսումնասիրութիւնէն ու ապրուստիւնէն գերազանց ուսումնասիրութիւնեան ու ապրուստիւնեան օրինակ կրնայ համարուիլ սա իրողութիւնը թէ վերջին 1960 ամիս ու գումարին գրեթէ կէս թուով Թուրքիոյ մէջ գոյացած է, իսկ հոգի թէ մօտ կէս թուով Թուրքիոյ մէջ գոյացած։ Ասկից զատ, ուսումնարանը կը յայտնէ թէ Հայ ազգն իւր ստացած փարժապատուոյնը (Ի Վան) Տիֆլիսի Մելշոկ պարոնի խմբագրատան ու Դ. Արծրունոյ աշխատութեան կը պարտի։

Պրպտուտան ընկերութիւն երբու ուսումի տարբերան հասցնի մեծ. առաջին՝ ընկերոյ անանձնագրեն, և երկրորդ՝ յատուկ նպատակի ասնելով հաստատելի նուէրքը։ Այդ հաշուեցոյցին կը ուսանիմ թէ երրորդ շրջանին մէջ ընկերոյ անանձնագրեր միայն 20 ոսկի, այսինքն ընդհանուր եկամտին միայն մէկ հարիւրորդն, և նուիրատուներ միայն 120 ոսկի, այսինքն ընդհանուր եկամտից գրեթէ միայն մէկ բանիրորդը գոյացած է, յորմէ կը տեսնուի թէ ընկերութեան եկամտից ամենամեծ մասը կամաւոր նուէրներ և պատուոյ կարգի հասցէներ կը բաղկանայ։ Ընկերութեան համար այս միտնին իւր ատաւելութիւններն ու վնասներն ունի միանգամայն, բայց բնաւորաբար կը յուսամք թէ ապրն այսու հետև պիտի յառաջանայ, և ոչ թէ պիտի յետընթանայ, յուսալի է որ Պրպտուտան ընկերութիւնն ալ Ներքոյ տարուոյ մէջ անցնալ տարիէն աւելի հասցէի կանչայնի, մանաւանդ միւնչև անցեալ տարի նպատակից բաժանորդագրութիւնէն 60,000 գուրուշ ընդարձակ եղեալ կը հաստատէր, որ փոխանակ 600 ոսկուց՝ հոգի 95 ոսկի կարտարէր, այս տարի երբեմն գրամեան միտնին ատելի կանոնաւոր լինելով և ընկերութիւնը կրնայ գրամեան միտնին գրեթէ լինել։ Նպատակ, յուսալի է որ պատուոյ անդամակցութիւնէն ալ, զոր ընկերութիւնը Ներքոյ տարուոյ փեսարքար տանայ մէջ տարեմեն նոց իրրև հասցէի նոր ապրիւր մը, գայ տարի ընկերութիւն իրական օգուտ մը գայէ։

Պրպտուտան ընկերութիւն այժմ իւր գրամատարէ Մեծ. Սերգիս Կիւրպինեան էֆէնտիներուն քով 1000 ոսկի ունի, որուն համար տարեսն կընդունի, և ուրիշ քանի մը մանր մանր հաշիւներով զատ 700 ոսկուց չափայ իւր քով ունի, որ նպատակս գրամատարին պիտի յանձնուի՝ բուն կանոնագրի գրամեան տարեհոլութեան։

Պրպտուտան ընկերութիւնը տարբերան 70 անդամ ունի, բայց նուիրատու անդամը հարիւրաւորներով են։ Ցաւանի է որ ընկերութիւնն իւր տարբերան անդամութիւնն ինչ ինչ անգամից ենթարկած է։

Գոհութեան արժանի է որ Պրպտուտան ընկերութիւնն իւր հասցէներն ապրելի համար ամենէն տարբերար կիրարի գործածելու միջոցները գտած է։ Ցեղեկագիրն իրատարը կը գիտէ թէ Հայաստանի քաղաքներէն ուրիշ գիւղերուն մէջ ուսում ծառայելու տկար թոյլ չեն տար գիւղացիք քաղաքացիներէն ուրիշ տեղերն ալ, զոր ընկերութիւնը կը նուիրէ՝ Վասպուրականի Կամ գիւղին մէջ նախակրթարանի մը հաստատութեան համար։ Այս նոր գաղափարը գտաւ, ընկերութիւնը Ներքոյ շրջանին մէջ Վասպուրականի Գոգանի կամ մէկ ուրիշ գիւղին մէջ ալ նախակրթարան մը պիտի բանայ, որով Վասպուրականի Պրպտուտան գաղափարոյց թիւը վեց կը լինի։ Ասոնց համար 544 ոսկի տարեկան ծախք պատրաստած է, Ցառաքի մէջ բացուելիք երեք գպրոցաց համար ալ 510 ոսկի, իսկ կիպրոնեան ծախուց համար 200 ոսկի։

Ցեղեկագիրը կը յայտնէ թէ ընկերութիւնն տարեան տեսի գաստիարակութեան գրատան ժամանակ իգական տեսը կրթելու խնդիրը չէ մոռցած։ Հայաստանի մարդ գաստիարակութիւնն ապագային պիտիի կենսական խնդիր մ՚է, որոյ կարեւորութիւնն ալ դր կրնայ ժխտել։ Պրպտուտան ընկերութիւնը կը կարծէ թէ իւր Ներքոյ շրջանին մէջ ապրելն գանելիք ձեռնաւորութիւնը պիտի նեղէ իրեն այս մասին իւր փափաքն և խորհուրդներն իրացնել։

Այս է ահաւասիկ Պրպտուտան ընկերութեան Դ. տարեկագրին ընդհանուր գիրքերութիւնը, զոր անոգաստ չը համարեցինք մեր ընթերցողաց ներկայել։ Ինչպէս որ յայտնաբար տեսնուի, այն ապրողաստ ընկերութեան մինչև ցարդ գտած քաջալերութիւնն և մանաւանդ իրական տարեգամութիւնն՝ իւր առանձնաց ծանր և դժուար գործին համար պատասխան չէին։ Երբեք տարին ի մեր հոգին շատ գաղտոց կարեւոր բաներ, երբ քանի մը հարիւր տարի էր բաւ տարբերը հայ տարգոյց, որք գուրի էր գանուին այդ մեծագոյն տեսնելն, մեծ յառաջադիմութիւն մը չէ այս, թէպէտ տեսնն որ պիտի խոստանայի։ Եւ թէ կը գտնի թէ մեր ազգին միութիւն ուսանելն և արուեստից շնորհիս։ և, եթէ փոքրով գիտեմ թէ տեսնս ժողովուրդ մը քաղաքակիրթի աշխարհիս մէջ տեղ չունի և փոշ կամ անազան կրնչելու գաստարատուած է, ևթէ կը գտնի թէ մեր ազգին կրած տարեկից մեզ մեծ մասն իւր տարեսութեան պատճառաս է, ևթէ հանգուած եմ այս ծնմարութեանց, որք գժրագոյարար անժխտելի են, պէտք է ասելի անենութիւնեամբ աշխատիմ մեր գաղտոցաց համար, և ոգեութիւն չը խնայեմ մեր այն ընկերութեանց, որք այլ և այլ ձևերու և անուններու ներքև, մի և նոյն նպատակին, այսինքն ազգին մէջ ուսումնասիրութիւն։ Անանց պատահած և պատահելիք գժուարութիւններն ոչ թէ մեզ վհատեցնեն՝ այլ անանց առաւել յժանգաստութիւն մղեն։ Ուր որ գժուարութիւն չը կայ, չը կրնար բուսիլ թէ յաջողութիւն գտուցած է կամ պիտի գտանայ։ Հարուստ և ազգասեր հաստատուած կրնան բաւական դրամ գտնել պատրաստի ֆեմ նպատակաց յատկացնելու, բաւ է որ յժուար կամք ունենան և բաւ է որ ամենս ալ համագուած լինինք թէ մեր ապագայն միայն մեր պիտի շինենք։ Պէտք է ուրեմն քաջալերել, զարգացնել, ընդարձակել և գաղտոցնել Պրպտուտան ընկերութիւնն, որուն պարտական պիտի մնայ ազգին ապագայն։ Ահա ընկերութեան պարտականութիւն, որ յատուցիկոյ կիրակի գիշեր պիտի կատարի Ի Պոլսոյ։ և դարձ չունենան։ և գոհութիւն ուղարկեն Հայաստանի Ջանք և գոհութիւն խնայուած չէ, կրնայ գեղեցիկ ատիր մը լինիլ այն ազնուական ապագայնոց, որք կը փափաքին իրենց ուսումնասիրութեան և ապրուստիրութեան մեկ իրական փորձը տալ, քաջալերելով ընկերութիւն մը, որ պրպտան անձնուիրութեանց և յանձնութեանց կարիքի Հայաստանի Հայ ժողովրդեան ապագային համար, և հաստատապէս կը յուսամք, որ այս քիրմ հրաւէրը, զոր կը փութանք ուղղել համայն ազգասիրաց անտես չը լինիր և ապարդիւն չը մնար։

(Մասնաւ)

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Սիմանդոյ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ հինգշաբթի օրը մեղրապարպար եկած լրոյց նայելով, Փիւրգերուն ապստամբութիւնը ծանր կերպարանք մ՚առած է։ Մեր այս տարի քանով հրատարակեալ Նամակ մը հետագրգրական տեղեկութիւններ կուտայ այս գործին նկատմամբ։

Երկուշաբթի օրը 10 վաշտ հետեւակազոր զորկուեցաւ Տրապիզան, ուստից նեկ յետ Ապտուլլահի ապստամբութիւնը զսպելու պիտի երթան և արդէն ապստամբաց հետ գրաղեալ Սամսունեան զորամասերեն հետ միանան։

Ամբոխի հանգամս կրակ թէ Ապտուլլահի գաղտ պէտք եղած կարգադրութիւններն բրած է, որպէս զի Ի հարկին 40 վաշտ եւ կարենայ զրկել Փրկաց վրայ։

Զորեկշաբթի առաւօտ, Պայրամի տեղին տարեմուտ։ Վեհ. Սուլթանն Մէջիտիէի մզկիթը երթալու համար Ելլդի պարտէզեն Ճամբայ ելնելէն առաջ, ներքոյական հագուստով երիտասարդ անձ մը պարտէզին շուրջը կեցած գրաց գիծը ձեռքել և յառաջ անցնել ուզեց՝ ըսելով թէ Վեհ. Սուլթանն անցած ժամանակ գինք տեսնել կուզէ։ Զինուորներն ընդդիմացան, և երիտասարդն եւս մեկնցին. ասոր վրա երիտասարդը բոյն գաշտի մը քաշելով, Թուրք տղայ մը և երիս զինուոր մահացու կերպով վիրաւորեց։ Զորքերն ալ սուրերով երիտասարդին վրա յարձակեցան, որ նոյնպէս մահացու կերպով վիրաւորեցաւ, և տարեցոյ չը կար թէ գոյգերը գինքը հոն պիտի տանէին՝ երբէ Թերայի կառավարիչը միջամտեցաւ չը լինէր, որպէս զի երիտասարդը քննութեան ենթարկի։

Այս անձը բնիկ Կ. Պոլսեցի է՝ ազգաս Ցոյն Կոստանդին Դարպանարուս անուն, Թումանեանի հպատակ։ Պատուոր բնաւորութիւն կը վերագրեն, և կրաւոր թէ գաստանոց տէր է եղեր։ Սրբոյ ժամանակէ ի վեր թէ՛ թերեւ խելագարութեան մ՚ենթարկեալ լինելուն պատճառաս, որպէս բացատրեալ կը գտնուէր առանձն։

Նոյն որը Կոստանդին Դարպանարուս հարցաքննութեան ենթարկեցին Սրբոյրքի պահանոցին մէջ՝ ի ներկայութեան Թումանեանի հիւպատոսարանի թարգմանին, և ասուած պատասխաններն կը հաստատեր թէ խելքը բուն գինանի մէջ չէր։ Երկի գարձեալ հարցաքննութիւն եղաւ։ Ամիրը կատարած ժամանակ, վրան գաշտնի գաս տարիչ գինք չը կար։ Թերա նասած առնը խուզարկութիւնի, պնտուկ, մը գտնուեցաւ և Թերայի ատրճանութեան յանձնուեցաւ։

(Մասնաւ)

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսուր գարձեալ հեռագիրներ չը ստացանք «Մամլոյ ազգայնոյն ընկերութենէն», այնպէս որ «Մշակի» ներկայ համարը կատարակուած ենք առանց հեռագիրներու։

***

Նորերուս լրագիրները հաղորդել էին, որ Քիւրքոց ապրութիւնը գիտաւորութիւն ունի ապստամբ ազգ ևս գեղապաներ չը պահել Եւրոպական մայրաքաղաքներուն, այլ նրանց փոխանակ մեծն գործակատարներին կամ ազգեցիներին պահել։ Նախկին Քիւրքոց գեղան փարիզում, Ամերիկա փոշտ, Քաղեց իր պաշտօնը և Քիւրքոց կառավարութիւնը գիտաւորութիւն ունի այլ ևս գեղան չը նշանակել։ Գերմանական «Polit. Corresp.» լրագիրը հաղորդում է որ Ամերիկա ուզ կը նշանակեր փարիզում Ֆիլիպեան փոշտ, բայց ոչ թէ գեղանի պաշտօնով, այլ միայն որպէս գիտակցական հասարակ ներկայացուցիչ, կամ ազգեցիկ։

***

Անգլիական «Standart» լրագիրը հոկտեմբերի 10-ին հեռագիր է ստացել Կ. Պոլսից, որի մէջ հաղորդում են թէ Քիւրքոց մինիստրների մեծ խորհուրդը փնտրել է թագ ազգաբնակներին մնալ Քիւրքոց պետական ծառայութեան մէջ։

***

«Ընտրեալ» լրագիրն գրում են ՎԱՐՇԱՎԱՅԻՑ. որ ամենայն նորերուս բացել է մի երգարդ ս ր հ ա ս ա գ ա ր ա ն ի ն իրական գաղտոց։ Այդ գաղտոցում բացի ուսումնական կուրսից, ուսանում են կանանց մեծագոյներներ, հաշուապահութիւն, նոյնպէս գրական ազգեցութիւն և պարարտ պանութիւն։

Խմբագիր—Հրատարակող ԴՐԻԳՈՐ ԱՐԾԱՐՈՒՆԻ